

"לבניינה של תורה"

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י – חלק רפג

"פִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא"

על דרכה של הישיבה (ד) – קריאה בשם ה'

כָּל תְּהִלָּתוֹ? לְמִי נָאָה לְמַלְל גְּבוּרוֹת ה' מי שיכול להשמיע כל תהלתו. רש"י⁵ מתאר את דמותו של היכול להשמיע את כל תהילת ה', כזה "שבקי במקרא במשנה בהלכות ובאגדות". עם ישראל נברא לשם המטרה של לשבח את ה' ולהגיד תהילתו. מסבירה לנו הגמרא ש'סיפור כל תהילת ה' נעשה על ידי ידיעת התורה על כל חלקיה.

"וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'"

לימוד התורה היא גילוי הקב"ה. הקורא הראשון בשם ה' הוא אברהם אבינו, כמתואר בספר בראשית⁶ וברמב"ם⁷, וממנו נמשך עניינו של עם ישראל עד ימינו⁸. מובנה של קריאה זו הוא לגלות את הקב"ה בעולם, כפי שאברהם אבינו מודיע לעולם שיש בורא לעולם⁹.

אנו עסוקים בבירור עניין הבנייה בישיבה של קומת תלמיד חכם בכל חלקי התורה, בהלכה ובאגדה.

מהי תכליתה של ישיבה בכלל ושל ישיבתנו בפרט?

"תְּהִלָּתִי יִסְפְּרוּ"

הרב צבי יהודה זצ"ל היה חוזר פעמים רבות על עניינו של עם ישראל, כפי שרבש"ע אומר לנו על ידי הנביא ישעיהו¹: "עַם זֶה יִצְרָתִי לִי תְּהִלָּתִי יִסְפְּרוּ" – אני, בורא העולם, יצרתי יצירה מיוחדת, שהיא עם ישראל. את יצירה מיוחדת זו יצרתי "לִי" – לשמי, במטרה ש"תְּהִלָּתִי יִסְפְּרוּ".

מטרת יצירת עם ישראל היא שהם יספרו את תהילת ה'.

מה פירוש 'לספר תהילת ה'?' אפשר לומר כפשוטו: לשבח. כך אכן מתרגם יונתן במקום².

אמנם, הגמרא מוסיפה על כך³: "דאמר רבי אלעזר: מאי דכתיב: 'מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ

¹ פרק מג, פסוק כא

² "בְּתוֹשֶׁבְתֵי יְהוֹן מִשְׁתַּעֲזֵן".

³ מכות, דף י, עמוד א

⁴ תהילים, פרק קו, פסוק ב

⁵ ד"ה שכל

⁶ ראה פרק יב, פסוק ח; פרק יג, פסוק ד; פרק כא, פסוק לג

⁷ הלכות עבודה זרה, פרק א, הלכה ג: "והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא, שנאמר: וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם ה' א-ל עולם". עיין שם באריכות.

⁸ עיין אורות, למהלך האידיאות בישראל, תחילת פרק ב

⁹ עיין רמב"ן בראשית, פרק יב, פסוק ח: "שהיה קורא בקול גדול שם לפני המזבח את שם ה', מודיע אותו ו=לקותו לבני אדם"; עיין עוד בראב"ע, ברכנו בחיי וברד"ק שם.

התורה מפגישה עם האמת האלוקית הנמצאת בעולם ונותנת משמעות לחיים, כפי שמשקף בהדרכותיה ובסוגיותיה המתפרשות על כל שטחי החיים. עיקרון זה נוגע ל"בתולה נישאת" ונוגע ל"שור שנגח את הפרה" ונוגע אף לכל רובדי המציאות, כי רבש"ע מתגלה במציאות מתוך התורה שאנו בישיבה עסוקים ואחוזים בבירורה¹⁷. לימוד גמרא הוא פגישה עם האצילות, עם האלוקות שיש בעולם, עם המגמה האלוקית האידיאלית השוכנת במציאות הארצית¹⁸.

"כי הם חיינו"

תלמיד ישיבה נשאל פעמים רבות בביטוי השגור בפי רבים: "מה תעשה כשתצא לחיים?" – כעת הוא מצוי בישיבה וכאשר יסיים את שנות הישיבה הוא ייצא לחיים'. אכן, רובא דעלמא יעסקו ברוב שנותיהם וברוב שעות היממה בחיי המעשה, כל אחד בדרכו הוא. אולם, בשנים אלו בהן אנו שרויים בישיבה אנו עוסקים במימד האלוקי של המציאות והחיים, אנו עוסקים באידיאלים האלוקיים המצויים בעולם. במידה בה נכנה את עולם חיי המעשה שמחוץ לכותלי בית המדרש כ'חיים', הרי שבישיבה אנו עסוקים בהווית החיים האידיאלית, ביסודות הרוחניים של המציאות, בשורש החיים ובנשמתם.

אם כן, על כל אחד ואחד מאיתנו שזכה והגיע לישיבת 'הכותל' לבנות בעודו בישיבה תורה גדולה בכמות ובאיכות. הרי כל החיים המעשיים יונקים את מציאותם משם ה' בו אנו עוסקים בישיבה, אשר הוא זה המקיים את המציאות שנבראה לשם גילוי שם ה'.

מלמדים אותנו חז"ל ששלמותה של קריאה זו היא התורה. כך מובן מדברי הגמרא¹⁰: "מנין לברכת התורה לפניך מן התורה? שנאמר¹¹: 'פִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבו גְדֹל לְאַלְקֵינוּ'". היינו, כאשר אקרא בשם ה' בברכה – אתם "הבו גודל לאלקינו" ואמרו אמן¹². אולם, המהרש"א מסביר ביתר עומק¹³: "כשאני קורא בתורה, שהיא כולה שמות של הקדוש ברוך הוא¹⁴, שכל התורה באותיותיה היא שמותיו של הקדוש ברוך הוא" – "הבו גודל לאלקינו".

מה פירוש המושג "שמו של הקב"ה"? סוגיית שמות ה' היא סוגיה עמוקה, כידוע ללומדי "הכוזרי"¹⁵. שמות הקב"ה מבטאים את האופנים בו הוא מתגלה אלינו. 'וְאָמְרוּ לִי מַה שְׁמוֹ'¹⁶ – אמנם איננו יכולים לדעת את הקב"ה עצמו, אך ביכולתנו לגלות את הקב"ה בשיעור בו הוא מתגלה אלינו. "שמו של הקב"ה הוא התגלותו.

אם כן, הפסוק: "פִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא" מתייחס לתורה, בה ה' מופיע בעולם. כשאנו לומדים תורה – כדברי רש"י שהבאנו לעיל: "מקרא משנה הלכה ואגדה" – אנו קוראים בשם ה', אנו מגלים את הקב"ה במציאות.

רבים תמהים, בעיקר בגיל התיכון, על הצורך בלימוד הגמרא. התשובה לכך היא שעיסוקנו בתורה, בתורה שבעל פה, בגמרא שמקורה בהר סיני, מפגישה עם שם ה', עם המגמה האידיאלית האלוקית שבעולם. לימוד

¹⁰ ברכות, דף כא, עמוד א

¹¹ דברים, פרק לב, פסוק ג

¹² רש"י ברכות שם ד"ה כי

¹³ ד"ה מנין

¹⁴ לשון הרמב"ן בהקדמתו לפירושו לתורה. עיין שם במצוין במהדורת מוסד הרב קוק.

¹⁵ עיין שם מאמר ב, סעיף ב: "שמות הבורא חוץ מהמפורש הם מדות ותבניות טפלות נלקחות מהפעלויות הברואים לו כפי גזירותיו ומעשיו". בסוגיית השמות והתארים עסקו גם בספרים רבים נוספים.

¹⁶ שמות, פרק יג, פסוק יג

¹⁷ עיין אורות התורה פרק ד, סעיף ב; פרק יב, סעיף ה. עיין בביאורו של הרב משה בלייכר שליט"א ל'נתוב התורה' למהר"ל

¹⁸ עיין אורות התורה, פרק ב, סעיף ג; שיחות הרצ"ה, תלמוד תורה, שיחה ב, סעיפים 22-32

בוודאי שגם בשנים שתבואנה בהמשך החיים, בעזרת ה', חובה גדולה מוטלת עלינו להוסיף ולקרוא בשם ה'. כך אכן אנו מחויבים – גם מהנדס צריך לקרוא בשם ה', גם רב קהילה צריך לקרוא בשם ה'. אולם, בשנות הישיבה אדם עסוק כל יומו בשם ה', היינו בתורה. ממילא על כל רגע וכל זמן להיות מיועד להתגדלות בתורה, ”במשנה במקרא בהלכות ובאגדות”, בהיקף ובעיון. על כל רגע להיות מיועד לקניית מסכת ועוד מסכת, מראשיתה ועד סופה.

גדילה בתורה לא תיבנה ללא מאמץ ויגיעה, הוא תצמח מתוך שנעמול שעה לאחר שעה, סדר לאחר סדר, וגם בין הסדרים. לשם משימה זו אנו מצויים כאן. נכונים הדברים לגבי כל חלקי התורה: ללימוד פרשת שבוע ברמב”ן, ללימוד ההלכה, ללימוד ה”משנה ברורה”, ללימוד התנ”ך, ללימוד ארבעת חלקי ”שולחן ערוך”. את כל אלה עלינו לשאוף להקיף, אף על פי שייתכן וקשה להספיק את כל אלו בשנים הללו.

”באזהלה של תורה”

זהו הצד של ”עשה טוב”. ניתן להוסיף צד שני, הנוגע מאוד לחיינו. אומר מתוך כאב דברים נוקבים ואמיתיים, בכוונה שנתבונן בהם. משמעות היותנו בישיבה בשאיפה לחיות חיים אידיאליים, דורשת במידה מסוימת להתנתק מן העולם. פירוש הדבר שבישיבה אין מקום לעיתונים, פירוש הדבר שבהיותנו בישיבה איננו עוסקים בענייני החדשות, אפילו בהיותם ללא פסול מצד עצמם. מפני שההתעסקות בעניינים אלו חוסמת ומונעת את הקריאה בשם ה' בגדלות, היא מונעת מאיתנו לצמוח לתלמידי חכמים, היא מונעת מאיתנו לגדול להיות בעלי הקף וידע, בעלי

יתירה מזאת, מתוך שחזרנו לארץ ישראל ולירושלים, חזרנו למציאות החיים הבריאה של עם ישראל, חובה זו גדולה יותר ומוטלת עלינו ביתר שאת. עלינו לפגוש בישיבה תורה גדולה ואידיאלים גדולים, כדי שנוכל לבנות על גבם ולאורם את החיים המעשיים.

”לאוכלי המן”

כאשר נפגשים עם בוגרי ישיבה, שהינם בעל מבט שקול ורציני, שומעים מהם בדרך כלל את אותו הנוסח: ”עד כמה אני מתגעגע לאותן שנים בהן הייתי בישיבה והייתי פנוי לעסוק בתורה! אם הייתי יכול הייתי מנצל אותן בצורה טובה יותר!“. כך שומעים פעמים רבות מבוגרי הישיבה הרציניים, בין אם מדובר באדם העסוק כעת בהעמדת תורה או בחינוך, ובין אם הוא עוסק בתחומים אחרים. הישיבה, נוהג היה הרב הדרי שליט”א לומר, היא בבחינת דור המדבר – בטרם נכנס עם ישראל נכנס לארץ היה עליו לעבור ארבעים שנה של חיים אציליים: ארבעים שנים בהן לא התעסק בחיי המעשה, ארבעים שנים בהן ”לָחֵם אֶפִּירִים אָכַל אִישׁ” – אכלו מִן שהוּא לחם שמלאכי השרת ניוזנים ממנו¹⁹. עם ישראל היה שרוי במדרגה א-לוקית אצילית לפני כניסתו אל הארץ, אל חיי המעשה.

משמעותם המעשית של דברים גבוהים אלו גדולה מאוד. יש להם משמעות המתפרסת על פני כל מציאות החיים היום – יומיים: בסדר ולאחריו ובהפסקת הצהריים. המשמעות היא שכל רגע בישיבה הוא יקר, משום שאלו הן השנים בהן אנו מתמקדים בקריאה בשם ה' ביתר השלמות האפשרית.

¹⁹ עיין יומא, דף עה, עמוד ב. עיין עוד רמב”ן, שמות, פרק טז, פסוק ו: ”והמן הוא מתולדת האור העליון שנתגשם ברצון בוראו יתברך, ונמצא שאנשי המן ומלאכי השרת נזונים מדבר אחד”.

תורה, בעלי 'קריאה בשם ה'". היא חוסמת את בנייתנו המוסרית, הרוחנית והתורנית.

לעיתים אני עובר בכניסה לישיבה ומבחין כי על שולחנו של השומר, שהוא אחד מבני הישיבה, מצוי לעיתים רק סמארטפון או פלאפון. איך יכול להיות כדבר הזה? תלמיד שכזה כנראה לא עיכל את מטרת בואו לישיבה. אכן, יש לדון לגופו של עניין האם מותר ללמוד בזמן השמירה, אולם ההנחה היא שבמצבנו הדבר אפשרי, והדבר אינו בבחינת "ידעי רבנן להא מילתא ועברי עלה"²⁰. בהיותי במילואים שמרתי במגדל שמירה עם חייל נוסף. ההסדר בינינו היה שאחד צופה והשני לומד. נכנס לפתע המג"ד וראה אותי בעודי לומד הלכות נידה והתעניין בתוכן הדברים, ולא ביקר אותי על עצם הלימוד במהלך השמירה. לא יכול להיות שאדם יושב שלוש שעות בשמירה בלי גמרא, משנה ברורה או חומש! הדבר אינו מתקבל על הדעת!

יש הסבורים שהבעייתיות של צפייה בסרטים היא בשל דברים לא טובים שיש בהם, ועל כן מתירים לעצמם לצפות בסרטים נקיים. אולם, גם אם אדם יראה כל היום רק סרטים על ה"חפץ חיים" הוא לא הבין את עניינה של ישיבה! ישיבה היא מקום להתגדלות בתורה, להתגדלות בשם ה'. בשנים יקרות אלו, בהן זכינו להיות בישיבה, הנושא שלנו הוא להתגדל בידיעת שם ה', להתגדל בקריאה בשם ה'.

"בְּאַהֲבָתָה תִּשְׁגָּה תְּמִיד"

משמעות הדבר שחיי הישיבה הם חיים ללא הפסקה. אין מציאות של עצירה ופנייה לעיסוק בדבר אחר. ייתכן ואיננו מצליחים

להתמודד עם רצון מסוים, ולכן עושים דבר-מה, אבל ככלל לא נכון לחשוב שיש בישיבה 'הפסקה', שיש זמן בו איננו נקראים להמשיך ולקרוא בשם ה'. גם לאחר סדר ערב לא נגמרו שעות הלימודים, הגדרה כזו הייתה נכונה בבית ספר היסודי, אולי גם בתיכון, אך אינה נכונה בעולמה של בישיבה, אינה נכונה כלפי קריאה בשם ה'. אם עלי לנוח או להתעמל בחדר הכושר כדי שאוכל להמשיך ולקרוא בשם ה' אין זו הפסקה מהקריאה בשם ה', כשם שאכילת ארוחת צהרים אינה הפסקה מהקריאה בשם ה', שהרי האכילה נחוצה לנו. זהו עומקם של דברי חז"ל²¹: "שאפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה תלמוד".

הרב צבי יהודה זצ"ל היה מזכיר פעמים רבות²² את דברי חז"ל על הפסוק בספר נחמיה²³: "וַיִּבְרַךְ עֲזָרָא אֶת ה' הָאֱלֹקִים הַגְּדוֹל" – "שגידלו בשם המפורש"²⁴. פירוש הדבר שיש לקרוא בשם ה' בגדלות, כך נדרש מאיתנו בדור גדול זה. יש לנו המון כוחות, ואל להסתפק בקטנות. עלינו לגדל את שאיפותינו לקרוא בשם ה' הגדול בדור הגדול החוזר לארץ ישראל. נתבעת מאיתנו תביעה גדולה, הלוא לא כל אחד זכה להגיע לישיבה, לא כל אחד זכה לשבת חמש שנים ויותר בישיבה. יש לשאוף, לרצות, לעבוד ולהתגדל, ולקרוא בשם ה' הגדול.

²¹ עבודה זרה, דף יט, עמוד א

²² עיין שיחות הרצי"ה, שמות, סדרה ב, פסקה 30: "ככל שנקרא בשם ה' בגדלות כך נכיר את עצמיותנו. כשחזרו עם ישראל לירושלים, קראו בשם ה' הגדול, כפי שכתוב: 'ויברך עזרא את ה' האלקים הגדול', ופירשו חז"ל: 'מאי גדול?... שגדלו בשם המפורש'".

²³ פרק ח, פסוק ו

²⁴ יומא, דף סט, עמוד ב

²⁰ עירובין, דף נד, עמוד ב; עבודה זרה, דף יט, עמוד א

